

УДК 37.013;371

Оксана Рогульська

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано існуючу в Україні систему підготовки учителів іноземних мов на прикладі Хмельницького національного університету; охарактеризовано завдання та обов'язки вчителя відповідно до кваліфікаційних характеристик професій педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів; з'ясовано засади ефективної підготовки учителів іноземної мови; проаналізовано освітньо-професійні програми підготовки майбутніх учителів іноземної мови; схарактеризовано перелік компетентностей випускника, сформованих за час навчання на бакалавраті та в магістратурі.

Ключові слова: *підготовка майбутніх учителів іноземної мови, освітньо-професійні програми, компетентності випускника, бакалаврат, магістратура.*

The existing system of the future foreign languages teachers training in Ukraine and at Khmelnytskyi National University in particular is analyzed; the tasks and responsibilities of the teacher according to the professional qualification characteristics of the pedagogical and scientific and pedagogical workers of educational institutions are outlined; the fundamentals of the effective foreign language teachers training are characterized; the educational and professional programs of the future foreign language teachers training are analyzed; the list of graduate's competencies formed on the undergraduate and postgraduate levels is presented. According to the analysis of the scientific sources, the professional competence of the future foreign language teacher may be interpreted as an integral personal entity, which includes axiological and motivational (motives, value orientations, professional positions, attitudes), cognitive and active (knowledge, skills and abilities), personal (personal qualities and abilities) and reflexive (self-analysis, self-assessment, self-correction, self-improvement) components that provide the ability to perform effectively professional duties of a foreign language teacher. From the other point of view, it is a result of obtaining (in the process of social and humanitarian, psychological and pedagogical, professional and practical training) professional competences of a foreign language teacher. The list of the graduate's competences formed during the undergraduate study includes: instrumental, communicative, multicultural, social and personal, organizational and managerial, linguistic, cognitive, methodological, psychological and pedagogical, health preserving and axiological competencies. The list of the

graduate's competences formed during the postgraduate study comprises: research, cognitive, informational, social, communicative, linguistic, didactic, literary, methodical, prognostic and managerial competencies.

Keywords: *future foreign language teachers training, educational and professional programs, graduate competence, bachelor's degree, master's degree.*

За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити завдання та вирішувати їх, працювати в команді, спілкуватися у багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями. Учитель Нової української школи повинен не просто навчати, він повинен формувати духовно інтелектуальну творчу особистість, адаптовану до сучасних вимог, різнобічно розвинену, соціально зрілу, яка успішно засвоює ціннісний нормативний досвід поколінь, виробляючи свій власний досвід діяльності, творчості, спілкування.

Проблемі підготовки майбутніх учителів іноземних мов присвячено праці низки вітчизняних і зарубіжних науковців, а саме: формуванню професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів іноземних мов (В. Баркасі, І. Закір'янова, В. Калінін, Н. Козлова, Т. Колодько, Г. Мельниченко); методичним аспектам формування готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності (А. Линенко); вимогам до теоретичної і практичної підготовки фахівця в галузі іншомовної освіти (С. Ніколаєва); використанню педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов (О. Гончарова, Ю. Жиляєва, Л. Морська, Є. Полат); підготовці вчителів іноземних мов у зарубіжних країнах (В. Базуріна, О. Голотюк, О. Жижко, О. Локшина, В. Луговий, Л. Пуховська); концептуальним засадам розроблення методичної освіти майбутніх учителів іноземної мови початкової школи (О. Бігич, І. Зимня, Є. Пассов, С. Роман); теоретичним основам поліпшення мовної міжкультурної підготовки вчителя іноземної мови (Н. Бориско). Не зважаючи на значну кількість наукових праць, в яких розглядаються різні аспекти підготовки майбутніх учителів іноземної мови, аналізу існуючої в Україні системи підготовки майбутніх учителів іноземної мови не було приділено достатньо уваги у наукових дослідженнях.

Мета статті – проаналізувати існуючу в Україні систему підготовки учителів іноземних мов на прикладі Хмельницького національного університету; охарактеризувати завдання та обов'язки вчителя відповідно до кваліфікаційних характеристик професій педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів; з'ясувати засади ефективної підготовки учителів іноземної мови; проаналізувати освітньо-професійні програми підготовки майбутніх учителів іноземної мови;

схарактеризувати перелік компетентностей випускника, сформованих за час навчання на бакалавраті та в магістратурі.

Згідно з кваліфікаційними характеристиками професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів (Наказ від 01.06.2013 р. № 665), завдання та обов'язки вчителя наступні: організувати та планувати освітній процес, забезпечувати виконання навчальних програм з певного предмету у відповідності до навчального плану та графіка навчально-виховного процесу. Здійснювати навчання та виховання учнів з урахуванням психологічних та фізіологічних особливостей їх розвитку і специфіки навчального предмету; забезпечувати в ході освітнього процесу соціалізацію, формувати загальну культуру особистості; дотримуватися норм і правил техніки безпеки; використовувати різноманітні ефективні форми, прийоми й методи навчання; проводити індивідуальні заняття з учнями, організувати та контролювати їх самостійну роботу; аналізувати результати засвоєння учнями навчального матеріалу з предмету; організувати самостійну діяльність учнів, зокрема дослідницьку; координувати взаємодію учнів між собою під час уроків і позакласних заходів; здійснювати систематичний контроль якості знань учнів і виконання ними домашніх завдань; проводити роботу з учнями з підготовки до підсумкової атестації; просвітницьку роботу для батьків (законних представників); відповідати за стан закріпленого за ним навчального кабінету або іншого приміщення, наочності, навчально-методичного забезпечення; застосовувати у своїй діяльності сучасні технічні засоби навчання; забезпечувати особливу підтримку обдарованим і талановитим учням, а також учням, які мають відхилення у розвитку з використанням різноманітних форм, прийомів, методів і засобів навчання, зокрема, за індивідуальними навчальними планами, прискореними курсами в рамках державних освітніх стандартів, сучасних освітніх технологій; забезпечувати підготовку та подання звітної документації встановленого зразка; використовувати комп'ютерні технології, зокрема текстові редактори, електронні таблиці тощо; здійснювати контрольню-оцінювальну діяльність у навчальному процесі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ведення електронних форм документації, зокрема електронного журналу і щоденників учнів); сприяти формуванню в учнів поваги до принципів загальнолюдської моралі, батьків, культурно-національних, духовних, історичних цінностей України, дбайливе ставлення до навколишнього середовища; дотримуватися педагогічної етики, поважати гідність дітей, учнів, захищати їх від будь-яких форм фізичного або психічного насильства, запобігати шкідливим звичкам, пропагувати здоровий спосіб життя; вимагати від учнів дотримання статуту освітньої установи; контролювати забезпечення здорових і безпечних умов навчання, виховання, праці; організувати позакласні культурно-виховні заходи,

сприяти проведенню диспутів, екскурсій, зборів тощо; підтримувати зв'язки з батьками, надавати їм консультативну педагогічну допомогу з питань освіти, фізичного й психічного розвитку їх дітей; вдосконалювати педагогічну майстерність, загальну культуру, підвищувати фаховий і кваліфікаційний рівень [8].

Окрім наведених вище кваліфікаційних характеристик, що визначають основні трудові функції вчителя, вчителі іноземних мов повинні відповідати вимогам, що висуваються до них у контексті сучасної мовної загальноєвропейської політики.

За Законом України «Про вищу освіту», підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітніми чи науковими програмами на таких рівнях вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень; науковий рівень. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти відповідає сьомому рівню Національної рамки кваліфікацій (постанова Кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341) – системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів, що впроваджується з метою: введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців; забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудова відносин; сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні; налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці.

Кваліфікаційний рівень – структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня. Кваліфікаційний рівень передбачає опанування: знаннями (осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності; поділяються на емпіричні (фактологічні) і теоретичні (концептуальні, методологічні); уміннями (здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання задач і проблем, поділяються на когнітивні (інтелектуально-творчі) та практичні (на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів); комунікацією (взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності); автономністю і відповідальністю (здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності) [7].

Таким чином, бакалаврський, тобто сьомий рівень Національної рамки кваліфікацій передбачає здатність розв'язувати складні задачі й проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог. Знання – спеціалізовані, концептуальні,

набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи; критичне осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей. Уміння – розв’язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог; провадження дослідницької та/або інноваційної діяльності. Комунікація – зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються; використання іноземних мов у професійній діяльності. Автономність і відповідальність – прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування; відповідальність за розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку команди; здатність до подальшого навчання, яке значною мірою є автономним та самостійним.

Другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій, що передбачає здатність розв’язувати комплексні проблеми у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності; глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики. Знання – найбільш передові концептуальні та методологічні в галузі науково-дослідної та/або професійної діяльності і на межі предметних галузей. Уміння – критичний аналіз, оцінка і синтез нових та складних ідей; розроблення та реалізація проектів, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв’язання значущих соціальних, наукових, культурних, етичних та інших проблем. Комунікація – спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності. Автономність і відповідальність – ініціювання інноваційних комплексних проектів, лідерство та повна автономність під час їх реалізації; соціальна відповідальність за результати прийняття стратегічних рішень; здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, відповідальність за навчання інших.

Здобуття вищої освіти на кожному рівні передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти. Відтак, бакалавр – що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180–240 кредитів ЄКТС (Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) – система трансферу і накопичення

кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти. Система ґрунтується на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковується у кредитах ЄКТС). Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра або молодшого спеціаліста визначається закладом вищої освіти.

Магістр – здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90–120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми – 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 %.

Таким чином, підготовка майбутніх учителів здійснюється відповідно до чинних освітньо-кваліфікаційних характеристик (державні документи, які визначають цілі освіти у вигляді системи виробничих функцій, типових задач діяльності та умінь, необхідних для вирішення цих задач) і навчальних програм підготовки фахівців з іноземних мов. Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми: обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; перелік компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; форми атестації здобувачів вищої освіти; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності). Заклад вищої освіти на підставі відповідної освітньої програми за кожною спеціальністю розробляє навчальний план, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю [3].

Проаналізуємо існуючу в Україні систему підготовки учителів іноземних мов на прикладі Хмельницького національного університету. Ефективна підготовка вчителя (викладача) іноземної мови базується на таких засадах: відповідність змісту підготовки потребам особи, суспільства і держави; пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей у формуванні педагога; цілісність у формуванні особистості вчителя іноземної мови як гідного громадянина України; фундаменталізація професійної підготовки; гуманістична спрямованість усіх навчальних дисциплін; демократизація навчального процесу; випереджувальний

характер розвитку майбутнього вчителя іноземної мови; наступність у підготовці вчителя: бакалавр, магістр; неперервність підготовки вчителя; варіативність змісту підготовки; інноваційність змісту, методів і форм навчання; відкритість досягненням вітчизняної та світової науки, культури, освітньої практики [4].

Професійна підготовка здійснюється за спеціальністю 014 Середня освіта. Англійська мова і література, за кваліфікаційними рівнями: бакалавр (4 роки), магістр (1,5 роки). Освітньо-професійні програми підготовки фахівця розроблені викладачами університету відповідно до вимог чинних державних стандартів педагогічної освіти, нормативно-правових документів України в галузі вищої освіти, Закону України «Про вищу освіту», міжнародних документів, освітніх програм зарубіжних університетів, методичних рекомендацій щодо розроблення освітніх програм Академії педагогічних наук України, концепцій та стратегій розвитку Хмельницького національного університету. Програма для бакалаврату поєднує поглиблене вивчення іноземних мов (англійської, як основної іноземної та німецької як другої іноземної мови), теоретико-лінгвістичних і психолого-педагогічних дисциплін з педагогічною практичною підготовкою. Мета освітньої програми: підготовка компетентного конкурентоздатного фахівця – вчителя англійської мови та зарубіжної літератури, який володіє фундаментальною теоретичною базою фахових дисциплін, новітніми технологіями навчання та навичками їх практичного застосування, здатний до творчої педагогічної діяльності, неперервної самоосвіти та професійного самовдосконалення, спрямована на поглиблене вивчення англійської та німецької мов, оволодіння новітніми методиками викладання іноземних мов.

Програма для магістрів, окрім поглибленого вивчення англійської як основної та німецької як другої іноземної мови з вивченням теоретико-лінгвістичних, психолого-педагогічних дисциплін, поєднує опанування асистентською практичною підготовкою, участю у дослідницьких проєктах фахового спрямування, розробленні та експериментальній перевірці інноваційних освітніх технологій, залученням до процесу міжкультурної комунікації. Мета освітньої програми: підготовка ерудованого конкурентоздатного фахівця – викладача англійської мови, вчителя німецької мови та зарубіжної літератури, який володіє фундаментальною теоретичною базою фахових дисциплін, методологією наукового дослідження, сучасними інформаційними технологіями, здатного до творчої науково-педагогічної діяльності, неперервної самоосвіти та професійного самовдосконалення та спрямована на забезпечення фахової діяльності випускників за такими напрямками: викладацький (викладання базових, професійно-орієнтованих дисциплін зі спеціальності та методики їх навчання); організаційно-виховний (організація виховної роботи в академічних групах, учнівських колективах); науково-дослідний (дослід-

ження у галузях філології, педагогіки, психології).

Особи, які успішно пройшли державну атестацію за програмою підготовки бакалавра, отримують державний документ установленого зразка про здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» і базової вищої освіти (Бакалавр освіти, вчитель англійської мови та зарубіжної літератури), та дозволяє працевлаштуватися вчителем іноземної мови; вчителем зарубіжної літератури; секретарем-референтом; коректором, укладачем або редактором рукописів брошур, буклетів й інших видань (включаючи словники та енциклопедії, карти й атласи); співробітником засобів масової інформації; фахівцем зі зв'язків із громадськістю; перекладачем.

Для якісної характеристики педагогічної діяльності використовується педагогічна категорія «професійна компетентність». За результатами аналізу наукових джерел професійна компетентність майбутнього вчителя іноземної мови тлумачиться як інтегральне особистісне утворення, що включає ціннісно-мотиваційний (мотиви, ціннісні орієнтації, професійні позиції, ставлення), когнітивно-діяльнісний (знання, уміння й навички), особистісний (особистісні якості та здібності) і рефлексивний (самоаналіз, самооцінка, самокорекція, самовдосконалення) компоненти, які забезпечують здатність ефективно виконувати професійні обов'язки вчителя іноземної мови. З іншого боку, вона є результатом оволодіння (у процесі соціально-гуманітарної, психолого-педагогічної, фахової і практичної підготовки) професійними компетенціями вчителя іноземної мови. Перелік компетентностей випускника, сформованих за час навчання на бакалавраті наступний:

Інструментальна – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства; здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для забезпечення навчально-виховного процесу (створювати текстові документи, таблиці, малюнки, презентації, комп'ютерні графічні об'єкти, Flash-анімацію тощо); здатність розробляти власні електронні продукти.

Комунікативна – здатність розуміти та відтворювати іноземну мову не тільки на рівні фонологічних, лексико-граматичних і країнознавчих знань та мовленнєвих умінь, а й відповідно до різноманітних цілей та специфіки ситуації спілкування.

Полікультурна – здатність аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення етнічної, європейської та світової науки й культури, орієнтуватися в сучасному культурному просторі; здатність застосовувати засоби й технології міжкультурної взаємодії, а також методи самовиховання, які орієнтовані на систему індивідуальних, національних і загальнолюдських цінностей, для розроблення й реалізації стратегій і моделей поведінки та кар'єри; здатність опановувати й реалізувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах

культурного, мовного, релігійного розмаїття; здатність працювати в міжнародному контексті.

Соціально-особистісна – здатність розробляти та реалізовувати перспективні напрями інтелектуального, культурного, морального та професійного саморозвитку і вдосконалення; здатність мотивувати людей та досягати спільних цілей; здатність до критики та самокритики; здатність генерувати нові ідеї (креативність); здатність працювати в команді.

Організаційно-управлінська – здатність організовувати роботи малих колективів; здатність до організації роботи з різними віковими групами в освітньому середовищі.

Лінгвістична – здатність практично користуватися мовною системою відповідно до норм конкретної мови і культури на основі набутих знань про рівневу структуру цієї системи та усвідомлення особливостей мовних явищ.

Лінгвокраїнознавча – здатність сприймати мову в її культуруноспій функції, з національно-культурними особливостями та використовувати їх відповідно до соціально-мовленнєвих ситуацій.

Навчально-пізнавальна – здатність до оволодіння технологією вивчення англійської мови та зарубіжної літератури; здатність формувати способи самостійного опанування знань та розвитку мовних навичок та вмінь.

Лінгвометодична – здатність до оволодіння мовою на адаптивному рівні, що визначається конкретною педагогічною ситуацією; здатність до оволодіння вміннями педагогічного спілкування, методичними прийомами, засобами, методами викладання англійської мови та зарубіжної літератури в школі.

Літературознавча – здатність глибоко розуміти й інтерпретувати зміст текстів зарубіжної художньої літератури та аналізувати мову і стиль, поезику художнього слова.

Методична – здатність аналізувати й оцінювати кращі педагогічні досягнення в галузі методики викладання англійської мови та зарубіжної літератури; здатність застосовувати новітні засоби й технології під час викладання конкретного предмету; здатність до засвоєння нових методичних і педагогічних ідей, підходів до навчально-виховного процесу в сучасних особистісно-зорієнтованих, розвивальних, креативних технологіях; здатність до оволодіння різними методами, прийомами і формами організації навчання.

Психолого-педагогічна – здатність використовувати психологічні засоби навчання в організації взаємодії в освітній діяльності, вміння адекватно оцінити власні здібності, навчальні можливості та індивідуально-психологічні особливості учнів, вибрати найефективніший варіант поведінки в тій чи іншій ситуації; регулювати власні емоційні стани, вирішувати конфліктні ситуації.

Здоров'язберігаюча – здатність збереження фізичного, психічного,

соціального, духовного здоров'я – свого та оточуючих, а також сприяння збереженню, зміцненню здоров'я учнів на уроках і в позаурочній діяльності.

Ціннісно-світоглядна – здатність бачити та розуміти навколишній світ, орієнтуватись у ньому, усвідомлювати свою роль і призначення, уміти вибрати цільові та значущі установки для своїх дій і вчинків, приймати рішення; визначати ціннісні орієнтири.

Підготовка педагогічних працівників ОС «Магістр» здійснюється за ступенем вищої освіти «Бакалавр». Зарахування до магістратури відбувається на конкурсній основі за сумою балів. Конкурсний бал (КБ) = П1 + П2 + П3, де П1 – оцінка єдиного вступного іспиту з іноземної мови, П2 – оцінка фахового вступного випробування (за шкалою від 100 до 200 балів), П3 – оцінка за інші показники конкурсного відбору (враховуючи середній бал документа про здобутий освітній (освітньо-кваліфікаційний рівень) на основі якого здійснюється вступ) відповідно до Правил прийому, якщо вони встановлені (за шкалою від 0 до 20 балів). Розрахунок додаткових показників конкурсного балу при вступі на навчання для здобуття ОС «Магістр», складається з: оцінки за додаткове фахове випробування (для осіб, що вступають на основі ступеня бакалавра або освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, здобутого за іншою спеціальністю); середнього бала із додатка до диплома бакалавра (або диплома спеціаліста при відсутності диплома бакалавра); досягнень у науковій роботі: наявність диплома переможця міжнародних та всеукраїнських фахових олімпіад та конкурсів наукових робіт, що видані Міністерством освіти і науки України: диплома I ступеня; диплома II ступеня; диплома III ступеня; диплома призера або учасника міжнародних та всеукраїнських фахових олімпіад та конкурсів наукових робіт; одержання патентів (з визначенням долі автора): на винахід; на корисну модель; наявність опублікованих статей (з визначенням долі автора) при наявності підтверджувальних документів: автор (співавтор) наукової статті у виданні, що індексується в наукометричній базі Scopus (або Web of Science); автор (співавтор) наукової статті у науковому фаховому виданні України, яке входить до Переліку видань затвердженого наказами МОН, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук; автор (співавтор) наукової статті (тез доповідей конференцій), яка не відповідає двом попереднім підпунктам. Підготовка магістрів з педагогічних спеціальностей здійснюється для науково-педагогічної і науково-дослідної діяльності.

Особи, які успішно пройшли державну атестацію за програмою підготовки магістра, отримують державний документ установленого зразка про здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» і повної вищої освіти, кваліфікації Магістр освіти, викладач англійської мови та зарубіжної літератури, вчитель німецької мови, та мають право займати

посади викладачів англійської мови та зарубіжної літератури у ВНЗ; вчителів англійської, німецької мов, зарубіжної літератури у ліцеях, гімназіях, загальноосвітніх школах; співробітників профільних відділів науково-дослідних установ, навчально-методичних центрів; редакторів наукових видань філологічного та психолого-педагогічного спрямування; керівників структурних підрозділів освітніх закладів; методистів у ВНЗ та загальноосвітніх навчальних закладах. Перелік компетентностей випускника, сформованих за час навчання у магістратурі, наступний:

1. Науково-дослідницька – володіння сучасними науковими методами філологічних і педагогічних досліджень, уміння добирати, аналізувати, систематизувати й синтезувати фактичний лінгвістичний, літературний чи методичний матеріал; узагальнювати підсумки виконаного дослідження та формулювати його новизну; оформляти за сучасними вимогами та презентувати результати наукового дослідження в усній чи письмовій формі, послуговуючись відповідним термінологічним апаратом.

2. Когнітивна – готовність до постійного підвищення освітнього рівня, потреба в актуалізації і реалізації особистісного потенціалу, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння, здатність до саморозвитку.

3. Інформаційна – володіння сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, уміння користуватися друкованими та електронними джерелами інформації, опрацьовувати різні види інформації, обробляти її відповідно до цілей і завдань педагогічного процесу.

4. Соціальна – здатність взяти на себе відповідальність, проявити лідерські якості, працювати в команді, спільно виробляти рішення і брати участь у їх реалізації, толерантність до різних етнокультур і релігій, уміння поєднувати особисті інтереси з потребами колективу і суспільства.

5. Комунікативна – уміння ефективно здійснювати комунікацію рідною та двома іноземними мовами (англійською, німецькою) в умовах професійно-педагогічного спілкування, а також під час розв'язання проблемних міжособистісних ситуацій, знання закономірностей різних форм спілкування і правил поведінки в різних ситуаціях, уміння сформулювати тактичний план і реалізувати його на основі соціальних навичок, здатність виконувати інформаційну, мотиваційно-стимулюючу і контрольну-коригуючу функції.

6. Лінгвістична – досконале володіння літературними нормами двох іноземних мов (англійської та німецької), використання їх мовних засобів у різних комунікативних ситуаціях.

7. Лінгводидактична – знання закономірностей функціонування мови у суспільному просторі, її провідних функцій, взаємозв'язку між мовними й ментальними особливостями носіїв тієї чи іншої мови, володіння системою методичних прийомів для введення учнів у ситуацію міжкультурної комунікації, створеної у навчальних умовах.

8. Лінгвокраїнознавча – володіння країнознавчими, соціоетноло-

гічними та культурологічними знаннями про країну, мова якої вивчається, уміння організувати свою мовленнєву поведінку відповідно до соціокультурних стереотипів носіїв іноземної мови.

9. Літературознавча – володіння теоретичною базою літературознавчих дисциплін, здатність теоретично осмислювати літературні процеси та літературознавчі концепції, володіння методами літературознавчих досліджень; навички інтерпретації художніх творів та аналізу літературної творчості.

10. Методична – володіння сучасними методами, прийомами і засобами навчання іноземних мов та зарубіжної літератури з використанням інформаційних технологій, уміння оцінювати зміст, структурувати та організувати навчальний матеріал відповідно до вимог шкільної програми або робочих навчальних програм ВНЗ, володіння концептуальними основами структури і змісту засобів навчання (підручників, навчальних посібників тощо), уміння застосувати отримані теоретичні знання в педагогічній діяльності та виконувати основні професійно-методичні функції.

Прогностична – уміння планувати і творчо конструювати навчальний процес у цілому, а також процес навчання конкретного матеріалу з урахуванням особливостей типу навчального закладу, індивідуальних та вікових особливостей учнів, прогнозувати труднощі засвоєння навчального матеріалу та визначати оптимальні шляхи їх подолання.

Управлінська – уміння керувати навчальним та виховним процесом, вносити до навчальних планів методично правильні корективи з метою досягнення бажаного результату навчання відповідно до цілей навчання іноземної мови; уміння коригувати навчально-виховну діяльність з урахуванням причин попередніх недопрацювань та помилок учнів.

Умовно всі дисципліни навчального плану підготовки майбутнього вчителя іноземних мов можна поділити на такі складові: мовну, лінгвістичну, психолого-педагогічну, методичну та загальноосвітню. Назви дисциплін, що входять до кожної складової, варіюються у різних закладах вищої освіти, так само як і кількість годин, відведених на оволодіння кожним предметом.

Отже, схарактеризувавши особливості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, проаналізувавши навчальні плани та освітньо-професійні програми підготовки бакалаврів та магістрів Хмельницького національного університету, можемо зробити висновок, що основними завданнями якісної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови є: створення цілісної системи професійної підготовки з урахуванням вітчизняного досвіду і тенденцій розвитку світових систем навчання іноземних мов; державне визнання підготовки вчителя іноземної мови, як важливого завдання суспільства; здійснення повного упровадження державних стандартів щодо різних освітньо-кваліфікаційних рівнів навчання іноземних мов; створення нового покоління навчально-

методичних засобів з фахових і психолого-педагогічних навчальних дисциплін, інноваційних методик навчання іноземних мов із застосуванням новітніх інформаційних технологій; здійснення моніторингу та оцінювання якості викладання, навчання, системи оцінювання навчальних досягнень, навчальних планів та освітніх стандартів, забезпечення зворотного зв'язку студентів щодо якості викладання та їх навчального досвіду, підвищення кваліфікації викладацького складу, орієнтація на загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, де можна знайти багато відповідей на питання сучасної освіти.

Перспективами подальших розвідок вбачаємо здійснення аналізу системи професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови в країнах ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гойдош Н. І. Підготовка майбутніх учителів іноземних мов до застосування інноваційних технологій у професійній діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». URL: <http://ephseir.phdpu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/8989898989/142/%D0%93%D0%BE%D0%B9%D0%B4%D0%BE%D1%88%20%D0%9D.%20%D0%86.%20%28188%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Гусак Л. Г. Підготовка майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов учнів початкової школи: монографія / за ред. Петра Гусака. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 364 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153585448.pdf>
3. Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Коломійчук С. Б. Співпраця як запорука розвитку майстерності педагогів. URL: <http://profosvitakm.at.ua/2008/5-kolomijchuk-spiivpracja.pdf>
5. Освітня програма СОА (Бакалавр). URL: www.khnu.km.ua/angl/j/Bakalavr%20освіти.docx
6. Освітньо-професійна програма Магістр освіти (Англійська мова і література) URL: <https://www.khnu.km.ua/angl/j/Магістр%20освіти.doc>
7. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/paran12#n37>
8. Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів. Наказ МОН № 665 від 01.06.13 року. URL: <https://osvita.ua/legislation/other/37302/list/1/>
9. Русанова О. О. Система підготовки викладачів іноземних мов в Україні: концептуальні засади. URL: http://virt.ldubgd.edu.ua/konferenc/kon_ikt/Section6/Rusanova.pdf